

pa to sedanjemu ministerstvu podtika, tak zdi se mi otročji. Lahko Vas zagotovim, da grof Taaffe ni narodnosti napravil, kakor tudi ne narodnostnega prepira. (Veselost in prav dobro! na desni.) On je pri vsem tem nedolžen, kajti prepir ta bil je uže pred njegovo vlado. (Klici na levi: Ne! — na desni: Pač, pač!) Če mi hočete to utajiti, gospôda moja, reči Vam moram zopet, da ste otročji. (Tako je! na desni.) Le spomnite se, kako je Čehom general Koller uro navijal (živahna pohvala in ploskanje na desni), kako je davil in dušil česko časnikarstvo na nezaslišan način in na veliko sramoto liberalne stranke. (Zopetno odobravanje in ploskanje na desni.) Ta narodnostni prepir je toraj uže poprej cvetel v polni krasoti in če sedaj, gospôda moja, hočete po gotovih krogih z njim strašiti, treba je še pomisliti, da imamo armado iz naroda; če je dijak v teku svojih dijaških let postal navdušen Čeh ali pa če se je kot nemški mladeneč naučil pri — kako se uže imenuje? — (na desni: Komersi! — veselost na desni) res je, pri komersih „deutsche Worte“ peti, kaj mislite, gospôda moja, da se jim bo naenkrat odpovedal, kedar v vojsko vstopi? To nemško ali česko prepričanje zmuzne se ž njim vred tudi v vojaško sukno. To se ne dá predrugačiti. Stvar bi bila še le tedaj pomenljiva, če bi bilo tako mišljenje pomenljivo. (Tako je! na desni.)

O tem nečem dalje govoriti; kar se pa tiče česko-narodnega mišljenja, ki se pri naših vojakih nahaja, Vam povem, da ni nevarno ne za armado in ne za državo. (Klici na levi: Ali pri Nemcih pa?) Naš vojak s svojim českim prepričanjem se bo dvakrat tako hrabro boril za državo (dobro, dobro! na desni), boril se bo za svojega cesarja in kralja, kateremu je prisegel zvestobo, dvakrat vrlo se bode boril za svojo domovino! (Dobro, dobro! na desni.)

Toraj, gospôda moja, tukaj ni nikake nevarnosti za vojsko. Sploh se nečemo na noben način pečati z vojnim jezikom; sicer pa mislim, da je ravno ondi stvar na prav primeren način rešena in določena. Imamo vojni jezik za celo vojsko in imamo polkovni jezik za vsak polk, katerega znati in govoriti so gospodje častniki in podčastniki primorani. Pri nas v državni službi je pa to drugače. Tukaj pa gospodje uradniki in služabniki nečejo govoriti jezika narodovega, s katerim imajo opraviti. (Dobro! na desni.) Če pa stvari prav na dno pogledamo, se moramo vendar-le vprašati: okoli česa se pa vrti ves česko-nemški prepir, ki uže celih 25 let pozornost cele države na-se vleče, in je vsim našim državno-pravnim prepirom povod in nam sploh ne dá mirú? Okoli koga pa se vendar to nemško-česko vprašanje vrti? Prav okoli nič družega, nego okoli stotine mladih ljudi, ki se leto za letom v državno službo sprejemajo in se družega državnega jezika, katerega pri svoji službi potrebujejo, nečejo učiti. (Tako je! pravo! na desni.) Iz tega izvira brezkončna smola v Avstriji in večni prepiri. Tù vedno čujete: tukaj je zaokrožen nemški svet, tega ni potreba. Je uže prav; ravno v tem zaokroženem nemškem kraju se pa primeri, da se v česke šole, ki se ondi ustanové, sili po 300, 400, 500 do 700 otrok. Nikari ne mislite, gospôda moja, da bi družine to nalašč delale. Ali mislite, da je to krivica, ki se Vam godí, ako le-te česke družine, ki so v celem svojem življenji odvisne od nemških fabrikantov ali od kogar koli uže, če se te proti volji gospodarja, pri katerem so v delu, vendar-le drznejo svoje otroke v česko šolo pošiljati, ker njihovi otroci ravno ničesa družega ne razumejo? Ali se toraj more reči, da bi bilo gledé tako obilnega števila Čehov znanje češčine mladim uradnikom odveč!

Ali ni to znanje temveč njihova dolžnost? In ali

ni ob enem tudi dolžnost takih starišev svoje otroke v jeziku podučevati dati, ki ga razumejo? (Prav res! na desni.) Družba sama mora za to skrbeti!

Največji nemški učenjaki pisali so velike knjige, da bi dokazali, da je vspešna vzgoja le v maternem jeziku možna. Vaša lastna šolska postava to določuje, in Vi pa sedaj nekaj družega zahtevate. Dalje trdite: ti ljudje so poplavljač narod in delavci so samo, ki nobenega davka ne plačujejo; zavoljo njih naj bi se toraj davkoplačevalcu naložilo breme, da bi jim šole zidali? Ali je pa to tudi res vse tako? Ne! Ni! Poleg teh delavcev je tudi mnogo obrtnikov, trgovcev, rokodelcev, inženirjev in raznega družega razumništva, kateri vsi so ondi naseljeni in ravno tako šolo za svoje otroke potrebujejo, ki pa ob enem tudi davek plačujejo. Pa če bi tudi tako ne bilo, če bi bili v resnici le sami delavci, vprašam Vas, ali je plemenito, ljudoljubno, liberalno s takim zaničevanjem o delavcih govoriti, jim odbijati pravo do izobrazbe, samo zato, ker so le delavci. (Živahna pohvala na desni.) Ali mar le ti nimajo državljanskih pravic? Da, gospôda moja, tukaj se še le v pravi luči pokaže liberalna baharija. (Prav dobro! na desni.) Tak-le je liberalni fabrikant, ki mi nasproti stopivši pravi: 500 delavcev preživljam, pri tem pa ne pomisli, da teh 500 delavcev njega preživlja (dobro! na desni), da teh 500 delavcev noč in dan skrbi za to, da ima on in njegova družina vse prijetnosti življenja, sami pa stradajo, da se skoz nje vidi. (Dobro! dobro! na desni.) V inostranstvu sem slišal pritožbe, na Pruskem in v Šleziji, da ondašnja obrtnija ne more tekMOVATI z našo zaradi „beraških delavskih plač na Českem“. Da, te besede sem sam slišal! Da, beraška plača je, katera ob enem naše tovarnarje obogati, kar jim pa še ne zadostuje, delavca tudi še siliti hočejo, narodnost mu hočejo vzeti, ki je človeku poleg vere najdražja na tem svetu. (Živahna pohvala na desni.) In ali je res, da delavci nikakega davka ne plačujejo? Ni res! Oni plačujejo krvni davek in pa vse nedirektne davke, ki so naloženi na sol in drug živež.

Če nemški mojster v nemškem kraju dela s tremi ali štirimi českimi pomočniki, če nemški poljedelec svoje polje s českimi hlapci obdeluje, če nemški fabrikant s pomočjo s sto in sto českih rok dela, vprašam Vas, kdo pa prav za prav davek plačuje? Ali morda mojster, poljedelec, tovarnar sam? On sam bi ne mogel nič plačati, če bi delavec zanj ne delal. Toraj tako rekoč mojster, poljedelec, tovarnar plačuje v zvezi in s pripomočjo delavca in za delavca in je toraj za delavca ravno tako treba skrbeti, kakor za druge ljudi, če hočemo ljudoljubi, pravični in liberalni biti. (Klici na levi: Prav res!) (Konec prih.)

Mnogovrstne novice.

* Vojaške pokojnine bodo po državnih proračunih za prihodnje leto znašale 11,731.276 gold., in so višje memo tekočega leta za 75.134 gold. Tej visoki svoti pa se ni čuditi, ako je pomisli, da je vpokojenih brez častnikov, ki so v hišah za invalide in pa brez vojaških duhovnikov, avditorjev, zdravnikov, računovodjev in vojaških uradnikov, samo častnikov 7982, med temi 30 feldzeugmajstrov (proti 11 aktivnim), 163 feldmarsallajtnantov (proti 58 aktivnim), 244 generalmajorjev (proti 108 aktivnim) in 556 polkovnikov (proti 259 aktivnim). Gotovo je, da vojaka nihče ne zavida za njegovo pokojnino, toda varčnost je tudi tukaj mogoča, če se na to pazi, da se devajo v pokoj samo v resnici onemogli in v pravem času.

* **Varnost na Ogerskem.** Kako predržno še gospodarijo roparji na Ogerskem, kažeti sledeči dve dogodbi iz zadnjih 2 tednov. Prejšnji petek poskusil se je napad na osebni vlak, prihajajoč z Budapešta proti Fünfkirchnu, ravno ko je bil na strminah sbaligetskega viadukta. Pišalka lokomotive je trikrat zaporedoma zabrlizgala v znamenje nevarnosti in v trenutku se ustavi vlak. Vodja vlaka zapazil je namreč tikoma pred vlakom zapreko na tiru in je k sreči mogel vlak še o pravem času ustaviti. Pokazalo se je, da je bil sred tira zakopan nad meter dolg kamen, malo naprej pa je ležal čez tir še lesen tram, tako da bi bil skoraj gotovo vlak skočil iz tira in se prekucnil v globočino, kjer bi bili potem nesrečne popotnike oropali peklenški hudobneži. K sreči zapazil je mašinstevnik nevarnost o pravem času in tako odvrnil grozovito zločinstvo.

Z Oedenburga pa se naznanja, da sta prejšnji ponedeljek zvečer prodrla dva oborožena roparja v stanovanje grajščaka pl. Ruprechta, ko se je ravno po večerji vrnil v svojo pisarno in, ko so delavci njegovi še vsi bili v tovarni za sladkor. Tam zagrozila sta se mu, ga umoriti, ako jima ne dá denarja. Napadenec dá jima najprej za par tisuč desetakov, dalje pa še petdesetakov, tako da sta mu odnesla krog 8000 gold. in jo potem pobrala skoz vrata, katere sta prej zaklenila.

To so prav ljubeznjive razmere!

Naši dopisi.

Z Dunaja 15. nov. (Iz delegacij in o naučnem ministru.) Samo po sebi je razumljivo, da sedaj v delegacijah tiči vse zanimanje političnih krogov to uže zavoljo lastnega pomena, dalje pa še zavolj sedanjih homatij na balkanskem polotoku. — Zanimive bile so razprave enako zaradi predmetov vnanje naše politike, zaradi upora v Bosni in Hercegovini, pa tudi zaradi vprašanj gledé naše vojne. — O vnanji naši politiki oziroma o ministru grofu Kalnokyju pisal sem zadnjič obširneje; o upravi Bosne in Hercegovine dalo bi se mnogo pisati, toda ne ravno povodom letošnjih obravnav v delegacijah. Pri razpravah proračunov vojnega ministerstva pa se je prav očitno pokazalo vrtanje nekdanje ustavoverne stranke. Ta prizadevala si je povsod iskati razlik med državnozborsko večino, oziroma Taaffejevo vlado in pa med načeli naše unanje politike ali pa med načeli vojnega ministra.

Pri razgovoru balkanskih homatij v budgetnem odseku spregovoril je dr. Rieger nekaj besedi nasproti izjavi grofa Kalnokyja naglasujoč, da je gotovo pravi smoter naše politike, da se ohrani ravnotežje na Balkanu, ravno vzdržavanje „prejšnjega stanja“ pa bi se po zadnjih dogodbah morebiti ne priporočalo brezpogojno.

Ta dr. Riegerjev ugovor, katerega uže po vsem opravičujejo najnovejše dogodbe, dal je ustavovernim časnikom pa tudi ogerskim povod, celo vojsko zagnati zoper dr. Riegerja v prvi vrsti, poleg njega pa tudi zoper vso večino državnega zbora in pa Taaffejevo vlado. — Dr. Rieger govoril je vsled tega v javni delegaciji zopet o tem vprašanji, toda videti ni, da bi bil krik potihnil, za katerega si opozicija povod vzame, kjer ga najde.

Ko so levičarji videli, da z „narodnim razporom“ v naši vojni ničesar ne opravijo, pritirali so v razpravo „nemščino v naši vojni“ in pri dotični razpravi jim je res vojni minister Bilandt nekoliko vstregel, ko je gledé prihodnosti izrekel svoje „domoljubne bojznosti“, da vojna morebiti ne bo imela dosti podčastnikov nemščine

zmožnih, ako bode šolstvo po željah nekaterih dežel izključno narodno. Enako razliko našla je opozicija tudi pri odgovoru grofa Kalnokyja na interpelacijo zaradi izgnanja Avstrijcev iz Nemške, ker so se interpelanti izrekli, da niso zadovoljni z odgovorom.

Vse to kaže, da je opozicija vse oestro opazovala in da je v vsako razpoko prikazujočo se takoj zabijala svoje zmiraj pripravljene kline.

Sodba, katero so zadnje „Novice“ izrekle o ministru Gauču, strinja se v obče z sodbami vseh večini prijaznih časnikov na Dunaji, na Českem, Tirolskem, Štajarskem — pa tudi s treznimi vnanjimi listi. Nek dunajski dopis narodno-nemške „Kölner Zeitung“ pripoveduje v nekako obrambo Conradovo, da je odstopil zaradi merodajnega dela adrese večine, zahteval, da je razgovora ministrov, ker pa ta ni bil mogoč, odšel je bil pred glasovanjem rekoč, da se ne smatra več za uda te vlade. — O vit. Gauču pa piše, da je pred vstopom sprejel program vladin izrekoma pa, da je obljubil, da se zopet vpelje nadzorstvo dubovščine pri ljudskih šolah gledé narodne enakopravnosti pa da hoče vpeljati v deželah različnih narodnosti šole z redno osnovanim podukom z učnimi jeziki narodov dotične dežele.

Tako stališče bilo bi gotovo primerno sedanjemu položaju.

Iz Kamnika 9. nov. (Konec.) — Jaz zagotavljam vsakaterega, kateri koli ima senožeti in travnike, ako jih v spomladi osnaži mahu, brez vsacega gnoja se mu je uže nadjati veliko več in boljšega sena; ako bi se pa se ve da mogli navaditi, kar bi ne bilo težko, da bi vsaj nekoliko še v jeseni ali v zgodnji spomladi potrosili z gnojem, pepelom ali kompostom, gotovo bi se vsakateremu povrnil mnogobrojno njegov trud in stroški. To posebno toplo priporočam vsem gospodarjem senožet, posebno pa našim sosedom „Podgorcem“, ko imajo svoje travnike, tako imenovane senožeti v prav žalostnem stanu, ker se ve da so si sami vzrok; jaz sam sem jih uže večkrat opominjal in svetoval, da naj bolj skrbé za obdelovanje travnikov, ali kaj se čuje: eee! kaj boste gospôda kmeta učili, mi nimamo časa, da bi imeli take komedije s travniki itd. Jaz le toliko rečem, da to bile bi male komedije; moj svét je ta-le, da bi Kamničanje in drugje zopet cela vas omislili in naročili si take brane, katere bi se nam stotero poplačale. Kje da se dobijo najboljše, svetujem obrniti se na sl. c. kr. kmetijsko družbo v Ljubljani, katera nam bo gotovo rada za-nje povedala.

Rekel sem tudi, da hočem omeniti o prodaji sena in o živinoreji: Tu moram zopet okarati nekaj naših in okolice gospodarjev, kateri imajo lepe travnike, in ob času košnje prodado še stoječo seno, misleči, da s tem je najmanji trud in največi dobiček; ali dragi motite se, ako seno prodaste, ne morete imeti živine (akoravno imate lepe in prostorne hleve) in ako ni živine ni gnoja, in ako ne bo gnoja, kaj bo potem? — čez nekaj let puščava, na kateri bode gospodoval mah in sčasoma vničil popolnoma lepe senožeti.

Kar se pa živinoreje tiče, moram reči, da tudi nismo na oni stopinji, na kateri bi bili lahko, o čemur se lahko prepričaš, ako pogledaš na naše sejmove, in videl bodeš, da kmalu bi rekel, niti ene krave, kakor bi morala biti — zakaj? Ker se „nikdo“ ne briga, da bi imel lepega in dobrega junca ali bika; v celem mestu in okolici (razun Mengša in Križa), ne najdeš niti enega pravega in čvrstega bika, tako da pride na vsacega tako imenovanega pravega bika 150 in še več krav, in toraj ni čuda, da se vsaki dan čuje, da krave nočejo teletiti!

Veliko vpliva na to tudi svojeglavnost našega ljudstva, ki si ne dá dopovedati, da živino snažiti je ne-